

~~70R. XV. 5. 369.~~

В. А. Исаков.

**КРЕГҒАНА-ОВМӨС
БУРМӨдӨМ-ЖЫЛЫҒ.**

**Картупель пунктөм.
Анькыщ көзөм.
Шабди көзөм.**

**Комі ыга лезан-ін.
Сыктывдін кар.
1925 во.**

Зырлит № 232. Тираж 3000 экз. Тип. Коми Издательства.

В. А. Исаков. Об улучшении крестьянского хозяйства.
Коми Издательство, г. Устьысольск.

Коми-3
2-724 В. А. ИСАКОВ.

Р. П. Б.
1925.

Крестана-овмös бурмödöм- жылыс.

Картупель пунктöм.
Аңкыш көзöм.
Шабди көзöм.

Коми ыга лезан-ин
Сыктывдин кар
1925 во.

Сыктывдин кыб
1922 со.

Пöрыгјаслыг öнi-на унаыг кывлан тащöм горнi: мi-пö важөн öнija-дорыг олим јона-бу-ра. ужалим зiла. Њањыд да мукöд гојантор-јыд (јажыд, јöлыд, выјыд) во-гөгөр-чöж тыр-мылiсны. Тi öнi ужаланныд кокнiдiка, дерт сегга ъемтор абу, ъемтор оз тырмы.

Збыль-ö-нö олöмыс сещöм вöлöма, пöрыг-јас вiгталöм-код?

Гашкö збыль, ъањыс да мукöд гојантор-јыс во-гөгөртö вужны секи тырмылiсны, но-öd гојыгыс секи ещажык вöли: во 50—60-са-јад олыгыс öнija-гертi сöмын ъольöd јукöныс-кымын вöли. 50—60 вонад мындаөн најö со codöмаöг, а муыдлөн јона codöмјас оз тöдчыны.

Быдөн ескö мi тöдамöј, выль-му вöчанiн мiјан зев уна, дај гöкыд ужгыс ог полöј, да кујöдтöмным пыкö мујаснас пагкöдчыны: ку-јöдавтöм му-вылад ъемтор оз быдмы. Сiзкö колö зiльны унжык кујöд перјыны: уна скöт вiзны.

Öнi, уна скöтлы ковмас уна турун, бур вiзјас. Јöz codöмысла бур-вiз-местајасыс щöщ бырiны. Бур-вiзмутöгыд i ъањыд омöла пон-дiс воны, вотö вужны ез кут тырмыны.

Агрономјас шуöны: кужöмөнжык ужа-лöмөн-пö позö бергöдчыны ещажык кујöддөн. Öнја-нога кујим-переменаа-му-ужалöмөн да id-улö кујöдалöмөн уна кујöд-вын вошö веш-

шөрө. Крестана овмөстө-пө позо бурмөдны кык-ногөн: 1) либө выльму вөчөмөн да сетчө уна-во-быдмана-турун көзөмөн, 2) либө важ-мујас-вылас буржыка ужалөмөн.

Ферт ескө уна му вөчөмыд да сетчө турун көзөмыд зев-буртор, да ödjötö мутө вөчны-öd он вевјав, дај вывті сөкыд лоө. Сы-вөсна мијан лоө кутчиглыны војдөр важ му-нымөс вөфитны буржыка, медем богтны сетыг унжык бур. Та-понда тани мөдам сор-һитны:

1. Мед-воз мијанлы колө ви́зму-ужалөм-нымөс лөгөдны сизи, мед во-гөгөр поэис бер-гөдчыны һөбөм һаһтөг.

2. Сы-бөрті—бур турун да мукөд сојан-тор скөтнымлы мед вөлі тырмымөн.

3. Сегга мед ви́зму ужалөмыг да скөт ви́зөмыг колі вузалантор. Рөскөд-вылад-öd сө-мыд пыр колыштө.

Ас һаһ тырмөм-јылыг.

Сизи-һин ескө мијан муным еща, да кујим переменанад вөфитигөн нөшта-на којмөд јүкө-ныс быд во прөста олө.

Өнја-ног ужалөмөн кујөд петкөдөны ид-улө. Унжыклаас мијан сјјөс петкөдөны арын, кисталөны посһи чукөрјасө. Төвбыднад да ту-лысбыднад тајө чукөрјасыд зев јона когмө-ны Сегга когмөм кујөдтө тулыснад разөдас-ны да гөригөн сујасны бөрөздаө. Гөрөм-бөр-ті пластјас лоөны кос кујөд-вылө, мичаа то-

павны бөрөздә пыдөсө оз вермыны. Сізі мі, тазі लोकника гөрөм-инад, көзәм иднымос, लोकника-жө агасалам*) сижос. Төдөмыг, тазі लोक-ногөн мутө ужалигөн унжык көйдысыд оз і вермы чужны: коді вылын лоо да когмас, коді вевкалас вывті пыдө да көт і чужлас, пыдынысла петнысө-мытчыгынысө оз вермы,—пөдө сетчө.

Кушөмкө жүкөн көйдысыс. ҫерт ескө, чужө да, і сылы абу зев бур олан-ногыс. Тажө топавтөм пластјасыд кос поводҫаон зев өдјө вермөны когмыны. Быдөн мі каҫавлім кыҫі мукөд-дырјі зертөм тулыснад ид көзәыд петалөм бөрас-һин вежаун кык-кымын-кежлө дугдылас быдмөмыг. Гөрөм пластјас топалөм да увгаһыс көтасөм-бөрын ид-петас вөлыг мөдас быдмыны буражык. Омөла гөрөм-пласт топалөм-вөснаыс первој гожөмын ид-му-вылын кужөд сігмыны зев-на еща вермас. Сіјөн і бур урожаыд идјылдөн овлывлө шоча. Мөдво-тулыс-кежлө кужөд вевјалас сігмыны бура јона-һин. Бурногөн-кө ескө колө секи тајө вын-вылө кушөмкө буржык быдтас көзһы. Сөмын мі сижос мыјлакө пыдҫи ог пуктөј, быгөдам бытөтө нарөһнө. Сы-вөсна мјјан кужөдыдлөн унжык выныс сізі вешшөрө і вошө.

Абу-ө ескө кужімыг когкөм-гөрөм да агасалөм-пыдҫи буржык көзһы скөтлы вердөм-вылө кушөмкө быдтас, шуам, зөркөд сорөн аһкыш, һибө вика? Воҫжык кө тулыснад кө-

*) Піһовтам.

қан тајо быдтасјастө, Ілълалун-гөгөр позас-
 ын турун-вылө ышкыны. Мусө пыр-жө гөр-
 ны, мед су-петалөм-кежлө турун-вужјасыс
 вевјаласны сігмыштны. Тазі выль-ногөн ужа-
 лөмөн міјан көжајствоө содө зев-бур-вына
 турун, Турунтө көзлытөг ескө муыд сіз-жө
 гожөмбыд кујліс, му-выныс вег вошіс. Көзөм
 турунтө вөдітігөн буржыка-нын вермам верд-
 ны мөсјаснымөс: најө пондасны лыстыны ун-
 жык. Секі јасланым гојанторјыд лоө унжык
 да буржык. Һаңыд пондас ковмыны еща-
 жык-нын.

Сізкө, буржыка скөт візөмөн аслыным го-
 јанторнымөс мі содтамөј.

Картопель-јылыг.

Агрономјас шуоны: колө-пө унжык көзны
 картопель. Сіјө-пө вермас сетны уна гојантор:
 Һаң-дорыг кујимыс лібө һольыг унжык. Бог-
 там тащөм пример: 100 квадрата сывја му-
 вылө Һаң локтө пуд 3-кымын, зев Һин уна —
 һоль пуд. Сыжда-іныг-жө картопельтө позө
 бостны пуд 50-кымын. Пөтөсыс тамында
 картопельлөн 12-кымын пуд Һаңкөд возча.

Картопель пуктыны мед-бур вөлі ескө мөд
 воас бура-мутө-кујөдалөм бөрті. Секі сылы
 зев-на бура тырмас кујөд-выныс. Кујөдалан-
 воад-пуктөм-быдтасјаслы омөла кујөд сігмөм-
 вөснаыс выныс еща-на гурө. Картопельлы
 медгаыс колө һебыджык му, Секі мөд-вонас-
 на кујөдалөм-бөртыд сіјө ваяс уна картопель.

Картапель-улө му гөрны колө арын, сегга агсавтөг і колны сіјөс төв-кежлө. Воң тулысын, мыјөн муыд когмыштас, пыр-жө сіјөс агсалөны. Мөдыг гөрөны картапель пуктігөн. Тулысын, ід көңөм-бөрын-нын, кор муыд бура шоналас да когмас, вөлігті картапельтө пуктыны заводітны поңө. Көјдыс-вылө картапельтө богтөны шөркоғдемөс: курөг*) колк ыжда-кымын. Уна картапель вөдітігөн медјонасө пуктөны сіјөс гөр лібө плуг-улө, пластбокас сујыштөмөн

Бөрөзда пыдөсас-кө пуктан картапельтө, чорыд-муысла да пыдынысла сіјө оз вермы бура быдмыны, оз вермы сетны ыжыд урожај.

Картапель пуктыны колө гежөда **). Бөрөздаас картапельыг картапельөң костыс мед вөлі вест кык-кымын, пуктөм-бөрөздагаң мөд пуктөм-бөрөздаөң вест кујім. Картапельтө колө пуктыны вершөк лібө вершөкөн-жынјөн пыдаө.

Картапель-петөм-мыгтыс, кор корјыс сылөн 4—5 вершөк куға-нын лоө, колө сіјөс мудјыны (окучивајтны) лібө вөла мудјанөн (окучыкөн), лібө коканөн. Сегга лун дасмыгті-кымын, кор нин картапельлөн корјасыс быдмасны бара б-кымын вершөкөң, колө мудјыны сіјөс мөдыг. Таңи мудјөмөн муыс јона һебө, јог-турунјас бырөны, дај быдман картапельдылы оланіныс лоө ыжыджык. Мудјы-

*) Чіпан.

**) Шсча.

төгүд картупельд јог-турунөн тырө, муыс чорчас, — ферт сегга секі оз вермы лоны бур урожај. Выл картупельд, — быдманіныс-кө мүдјытөмыдла лоө сылы еща, — мытчыглас мугыс да регыдөн і віжөдас. Віжөдөм картупельд-өд гојныд чөскыдтөм.

Тажө вісталөм-герті-кө мі мөдам ужавны, картупель гетас міжанлы зев ыжыд отсөг.

Уна-кө міжан лоө картупельным, позо сјјөс һаһкөд пөжавны. Секі мі во-гөгөрнад жын һаһөн бергөдчам. Сегга позо секі візны бур поргјасөс. Госа порг-јајнад картупельд гојгас зев чөскыда-пырыг.

Аһкыщ вөфитөм-јылыг.

Аһкыщ егкө зев бур гојантор, да вөфитныс сјјөс абу-на мі велалөмаөг. Комі војтырыд унжыкыс-на думајтөны: көзыд да жеһыд гожөм-вөснаыд-пө аһкыщыд міжанын оз во. Збыль-ө-нө сјјө сјзі? — ферт, абу. Аһкыщ міжанын зев-бура воө, сөмын кужны колө вөфитчыны ськөд.

Мед-војдөр колө төдны кущөм-гикас-аһкыщ богтны көјдыс-вылө. Мед-бур-аһкыщ-көјдыс міжанын лоө пелушка-һіма (комі аһмыщ). Сјјө буражыка быдмө лы-сора-мусінмө. Көјдыс сылөн воө ідкөд өті кадө. Аһкыщлөн пөтөсыс зев-ыжыд: черікөд да јајкөд өткоф-кымын.

Черыд да јајыд тырмымөн міжан ещалаын-на, да і һөбнытө быдөн он вермы. Гөгөр-

кө артавны, крестаніныд зев бура вермас аңкыщөн бергөдчыны унжыкысө.

Аңкышлы зев-уна му-вын оз і ков: кујө-далөм-мыгті којмөд-воын зев-на бура сіјө быдмө. Выл-кујөд-выныд сылы оз ков: вывті турунө секи кајө. Аңкыщ вөдітігөн і скөтыдлы лоө уна сојантор: іңасыс сылөн туруныг абу локжык.

Аңкыщ колө көңны тулысын, да воңжык, мед өдјөнжыка чужас. Горман-кө тулыснад көңнытө, кос муад сіјө зев дыр оз чуж.

Јона угөмсыд аңкыщкөд-щөщ көңөны зөр. Со-квдрата-сывја му-вылө бостөны 15 тув (пунт) аңкыщ да 7 тув зөр. Мед-бур вундан кад аңкыщтө мед-воңға пуртөсјас воөм-мыгтыс, кор најө когмасны. Відчыгны вылыса пуртөс воөм оз поң. Секи улыса пуртөсјас вывті воөмысла потлагасны да аңкыщјасыс кісгасны. Сегатіна-ыжда-муыг аңкыщыд вермас воны пуд 80—150, іңасыс (турун-вылө) 200—250 пуд-гөгөр.

Со-өд аңкыщыд кущөм уна буртор сетө.

Аңкыщтө муывыгыд поңө бостны ыщкөмөн лібө вундөмөн. Ыщкөм лібө вундөм-бөрті көртавлыны сіјөс оз ков. Мед лун 6—8 когмыштас му-вылад поснідік кольта-кымын чукөрјасын. Мед аңкыщыд когмас өткофажыка, лун ноль-мыгті вундөм-бөрын колө сіјөс нөжјөнікөн бергөдлыны. 6—8 лунөн аңкыщыдлөн унжык улісыс (влага) төлалас. Сыбөрын, помөң когтөм-вылө, сіјөс колө өшлыны сырсаө (увја стөжарјасө).

Аңкыштö вартöны чапöн либö вартан ма-
шинаöн. Көнi велалöмаөг-нiн аңкыштö вöдiт-
ны, бөгтöны сыыг зев-ыжыд бур.

Тащöм бур быдтассö вöдiтны колö ödjөн-
жык кутчiгны i мiжанлы.

Кызi пондыны уна-переменаöн му ужавны.

Мi тани горнiтiм кызi уна картупель да
аңкыщ вöдiтöмөн вермам jона содтыны го-
жантор. Секи куjiм-переменаа-му-вöдiтöмгыд
лоö чöвтчыны, мöдногөн бөгтчыны мутö уж-
авны. Унжык-кө вöли муным, пондiм егкө вö-
дiтны сiјöс 6—8 переменаöн. Секи егкө му-
вылад-жö позiс көзны уна-во-быдмана-ту-
рун, кызi ужалöны öнi уналаын-нiн. Мiжан
муным еща-на. Выл-му уна вöчны кык-куjiм
воөн огö вермö. Сы-вöсна уна-во-быдман-ту-
рун көзöмыг тајö војасын лоö еновтчыны.
Мöдыгжык, выль мујастö-вöчöм-мыгты, вöлиг
пондамö вöдiтны сiјöс.

Тајö војасö мiжанлы колö jонжыка кутчiс-
ны картупель да аңкыщ вöдiтöмö. Сöмын секи
куjiм-переменаöн-му-ужалöмнымöс лоö вежны.

Мед-бур ужалан-ног вöли егкө со кущöм
(богтам когкөмгаң): öтi когкөм-жынјас зөр
сорөн көзны вiка либö аңкыщ. Илълалун-гөгөр,
либö неуна возжык, ыщкыны сiјöс турун-вы-
лö, нуны мувыггыс. Ректöм мусö пыр-жö
гөрны. Шöрспас-гөгөр став когкөм-вылас
көзны рузөг. Мөд вонас, рузөг вундöм-
мыгтыс, му-вылас пыр-жö петкөдны кујöд,

разодны і суҕны сiҕос, меҕ гожом-помоҕыс верміс-на сiҕмыштны. Локтан тулыснас, ід көҕтөҕ, тајо гөрөм да кужодалом мусо агсаллоны, меҕ сiҕо өдјөнжык шоналас да кужодыс буржыка сiҕмас. Вежаун кык-мыҕи-кымын агасалом-бөрад, ід көҕдөм-бөрын-нын, пунктөны татчө картопель. Кужодыс сек-кежлө бура-код-нын вевжалас сiҕмыны, гөригас оз мешајтчы. Му-выныс секи картопельдылы тырмымөн-нын лоө. Локтан онас картопель-бөртіыс өтiк жындас тајо му-вылө—көнi кык-во-сајын вөлі коҕкөм—көҕөны аҕкыщ, мөд жындас—көнi вөлі вiка-турун—колө көҕны ід. Ід-улө да аҕкыщ-улө кужод пунктыны оз-на ков: выныс налы тырмас зев-на бура. Картопель-бөрын муыд лоө зев ҕебыд, весаггас јог-туруныг. Сы-вөсна картопель-бөрад мутө-кө көҕан весалом бур көјдысөн, ідјыд бур воас. Ід да аҕкыщ-бөрын мутө лоө-нын кужодавны, вынөдны.

Тајо-ногөн-кө пондам ужавны, мијан лоө ҕол-переменаөн-муужалом (четырепольный севооборот):

1. Коҕкөм (кужодалом-бөрын*), жындас вiка либө аҕкыщ көҕөмөн).

2. Руҕөг (су).

3. Картопель (кужодалом-бөрын).

4. Ід—өтi жындас, мөд жындас аҕкыщ. Онi вiҕөдлам мыҕ-ыжда бур ваяө тајо выль-

*) Коҕкөм колө кужодавны воҕа воас-кө сiҕо вөлі кужодавтөм. Выль-ногөн ужавны заводитiгөн, кор коҕкөм лоө кужодалома ід-бөрын, кужодавны, төдөмыг, оз-нын ков.

нога-му-ужалöмьд важ-нога—кујим-переменаөн—ужалöм дорьс. Видлөгвылö богтам ов-мös (хозяйство) дегатинаөн-жынjön муаос.

Кујим переменаөн ужалігөн быд му лоö 1200 кв. сывја. Шөр-код урожајөн сетьс воас:

Мулөн №№:	Мыј көзöма.	Унаö быдмö дегатина-вылö.	Унаö воö öтi му-гыс.	Кымын шайт дон.
1.	Коккөм	—	—	—
2.	Рузөг(гу)	80 пуд	40 пуд	40 шайт
3.	Id	80 "	40 "	40 "
	Став пе-ременагыс	—	80 "	80 "

Тази ужалöмнад со којмөд-жукöныс муным мијан һемтор оз сет.

Уна-переменаөн-муужалігад коккөм-улö муыд колö зев еща. Сижö-жö дегатина муыд воас-һин со мында:

Мулөн №№:	Мыј көзöма.	Унаö быд-мö дегати-на-вылö.	Кымын сыв-вылö көзöма.	Унаö воö.	Кымын шайт дон.
1.	Коккөм: а) öтi жынјас—турун-вылö—зөркөд со-рөн көзöма вика-лыбö аңкыщ . . .	300 пуд.	450.	56 пуд.	14.
	б) мөд жын-јыс коккөм . . .	0	450.	0	0.

2.	Рузөг (су) .	80 "	900.	30 "	30.
3.	Картупель . .	800 "	900.	300 "	75.
4.	Öti жынјас id .	80 "	450.	15 "	15.
	Möd жынјас аңкыш	80	450.	15 "	30.
	аңкыш іңас . .	240 "	—	45 "	9.

Став переменагыс:

Id, рузөг да аңкыш	60 пуд,	} 173 шајт дон.
картупель	300 пуд,	
турун	101 пуд.	

Тажö арталом-герти ми аңрам унао да мыј дон воö гојантор важ-ног да выль-ног му-ужаломон.

Кујим-переменаон ужалогон воö 80 шајт дон Уна-переменаон 173 шајт дон.

Ҕерт, кодјаскө пондасны шуны: выль-ног-над ужалогон-пö-таж содөм-пыҔҔи һаһыд чини. Збыль-ө сижө сиз?

Збыль, он-кө содты мутө-уна-переменаон му-вөҔитигон һаһыд пондас воны ещажык. Сы-пыҔҔи уна картупель, аңкыш да турун воасны.

Быд һоль пудовһа картупель пуд гукөд воҔча сетө пөтөссө. Сегга аңкышыдлөн пө-төсыс черикөд да јажкөд өткоҔ. Вика да аңкыш вайоны 100 пудыг уна турун. Тајө туруннас поҔө вердны лишней мөскөс. Быдөн-өд зев-бура төдөны, ыжыд-ө бур вайө овмө-сад лишней мөскыд.

Сегга вермасны шуны: уна-переменаон муужалогон-пө унжык i кујодыд ковмас.

Ғерт, унжык. Сөмын-өд лишней скөтинатө вігіад кужөдыс унжык-жө лоас. Өні, кужім-переменаа-ужалөмөн да куш ҺаҺ көрөмөн уна кужөд-вын прөста вошө. Унжык-пөлөс быдтас көрөгөн—нөшта кор оз өткода да өті пыдаыг пондыны бөгтны вынсө: өті пыдыгжык, мөд вылыгжык,—секі еща выныс мөдас тырмыны унжык быдтаслы.

Уна-пөлөс быдтас вөдітөгөн озжык ков повны колны кушөн. Кушөмкө воын өті-пөлөс-быдтас озжык-кө бура артмы, вермас сі-жөс вештыны мөд-сікаса быдтас. Шуам: кос гожөм-вөсна-кө ҺаҺ воіс омөльжыка, секі воасны бура картупель да аңкыщ. Нәјө-кө бура воасны, секі щыгла он-Һін кув.

Өніја-ногса-ужалөмөн ҺаҺыд-кө міјан вөлі воас лөкажык, нафеја мукөд-гојантор-вылө абу-Һін. Та-понда медгасө і колө міјан кутчегны вөдітны мутө уна-переменаөн.

Кызі скөтлы лөгөдны бур гојантор.

Кор мі пондам когкөм-вылө віка да аңкыщ көрны да јонжыка вөдітны картупель, скөтлөн гојантор, ғерт-Һін, содө, дај буржык лоө. Унжык-кө міјан вөлі муным, тәјө турун содөмыд егкө вөлі зев-јона төдчө. Сіјө-тај со і матыс, мујасным міјан вывті еща. Мукөд-государствојасын уна-во-быдман турунтө көрөны му-вылө важыган-Һін. Медга уна вөдітөны бөбөҺаҺ (клевер).

Турун-көзөм сетө крестаньинлы зев-ыжыд бур: 1) вајө скөтлы уна бур-гожан-турун, 2) пыдө пырөм уна вужнас њебзөддө да вынгөддө мусө, 3) воштө мувывсыд јог-турунсө.

Бобөһаһ өтпыр көзөм-бөрын быдмө бур-жыкасө кык во. Сы-бөрын мөдас гежмавны.

Кык во клевер вөдитөм-мыгті мувылад колө выныс сымында-жө, мыјда вөлі јона кужөдалөмөн. Сіјөн клевер-бөрті і локтө зев ыжыд урожај, меґсасө шабділөн.

Өні мјан выл віз вөчанінјас маті-гөгө-рыс быріны-һін. Ылі-візјасыг вајавны турун сөкыд. Турун-вөчанінтө колө кыгкө матысжык корғны.

Уналаын мјан-коғ візјасыд абуөг-һін, олөны сені ҙик көзөм турунөн. Велалам-көмі на-моз-жө овны—му-вылө бур-турун көзөмөн—зев-өд лоө бур оландыр. Бур-места-јас мјан олан-інын помтөм.

Еща-өмөј өні мјан лок візјасыд? Лунтыр мукөдлағыс ыцқан да доғжын турун он вермы чукөртны. Еща-өмөј мјан зілајасыд да ва-візјасыд, көні вывті ва-вөснаыс туруныд оз быдмы? Көдјан-кө ескө сещөм віз-вылад бөрөзда, сыыс бур іныд оз ло. Емөг мјан і кукјөрјас да пағкыд борјас. Ставсө најөс позө зев кокһіда пөртны муө.

Богтам-кө посһідік кыҙза да піпу-расјастө,—мыјда сені му-кераніныд!

Лоө, тыдалө, мјанлы тајө уж-бердас кутчигны буржыка. Өні емөг мыр-перјан бур-машінајас, кык-вөлөн-гөран-плугјас. Та-

щом бур-ужаланнад зев-öd ödjö möдас артыны вьл муыд.

Сөветскеј влагт вьл-му вöчан машина-жастö лөгöдны кујим либö вйт во-кежлö гетö ужөн гём. Богтчыны колö таяö уж-бердас öтувтчöмөн, мед кокныжык вöли дона, бур-машинажас лөгöдны. Кор мијан лоö тырмымөн му, позö сетчö мортлы-гојантор-кынзі көзны скöтлы гојантор: картофель, скöт-вердан-горкны (турнепс), клевер. Сетчö-жö позö көзны і шабди.

Кущом вузалантор вермас лоны ас овмöсыг.

Лоö-кö скöтлы тырмымөн гојан-бур-турун, унжык да буржык скöт позас вичны. Секі лооны унжык јöv, вьл да јай, позö лишöдыштны і вузалыштны. Таяö вузалантор-жас-кынзіыс, мијанын, комі муын, позö вöдитны уна шабди.

Шабди мијан быдмö зев бура. Кужан-кö сыкöд быдмөм-бöрас вöдитчыны—буржыка тыöдны, һарјавны да трепайтны*)—мијан шабди-вылö сетасны ыжыд дон.

Кујим-переменаөн-муужалөмөн вöдитны шабди оз поз: мутö јона вынтöммöдö сijö. Мед-бур вöдитны сijöс уна-переменаөн-муужалигөн: квајт воыг воэ öтi му-вылö оз ков сijöс көзны. Сизі ужалигөн му вынтөм-

*) һаравны.

мөмыг повны һинөм. Шабди көзөны му-вылө бобөһаһ-бөрын. Кытчөз ми уна-переменаөн ог мөдө мунымөс ужавны да клевер көзны, дерт, мувылө шабди көзөмыг лоө видчыгны.

Өни ми медгасө пондам көзны шабди кос виэяс-вылө да вөртөм-инјасө. Кос виэјасыд мијан быдлаын зев уна. Мугіныс унжыклаас гој-сора посһид му, либө гој-сора лыа. Һищ-галөм да топалөм-вөснаыс сещөм-инас ту-рун быдмө лөка. Во кужим-кежлө-кымын-кө таяө виэсө пөртлан муө, көзлан сетчө өти-во быдмана быдтасјас—шабди, зөр, id, вика, либө аһкыщ,—да һөшта кужим вонас өтчыд вын-гөдан кужөдөн либө пөјимөн, либө кыкнан-нас,—лөк виэгыд артмас зев-бур туруна-виэ. Виэ-бурмөдан-ужсө вөчигөн мед-воэза көза-ас көзөны шабди.

Шабди-улө мутө колө гөрны пара-вөла-плугөн, арын, вершөк кык, либө кык да жын судта. Гөригас му пластјассө колө бергөдны буржыка. Арга зерјасөн һаяө бура көтагас-ны, сөгга төвга кыммөмлаыс тулыс-кежас һебэасны, рөшкалөны. Тулысын, му когмыш-төм-бөрын, колө агсавны сижөс гөгрөс чөла-на агасөн (рандаһен), пластјассө вундавны. Id көзгөм-бөрын бара тани ужавны заводит-ны. Гөртөг, мөдыг рандаһалөм-бөрын, көзө-ны татчө шабди, агсалөны көрт-агасөн, ме-дым көјдысыс тырас. Тулысын вундавны ежатө рандаһнад колө воэжык. Јона когмөм ежа пластјасыд рандаһалөмнад оз һебэыны һи посһавны,—шабдиыд чужны бура сөки оз

вермы. Арга-гөрөм-ежа-пласт-вылын да воҗ тулысын сижос бура рандаљалөмөн шабди быдмө зев бур, миҗа да јогтөм.

Көни кос-виҗас да вөртөм-инјас абуөг, шабди поҗо көҗны нөвина-вылө. Ғерт, нөвина-вылө бур-вөр оз поҗ сотны. Гурас-на лок, посҗи-вөра кыҗ-расјас да пипу-расјас. Се-щөм-ингыс воҗ гожөмын пөрөдөны рас-вөрсө да чукөрјасө-көгҗерјасө колөны когмыны мөд тулысөҗ. Сегга id-көҗгөм-бөрын-кымын көгҗерјассө сетыг сотөны да мөдлунас-жө, пөјим-вылас, көҗөны шабдитө. Агсалөны тажө шабдиcө нөвина-козпу-увја-агасөн. Таҗи уҗалөмнас шабди лоө зев бур: јогтөм, куҗ, вөс-ни сја.

Быд 100 квадрат. сывја му-вылыг гурө шабди-көјдыс тув 40-кымын да куҗельыс тув 50-кымын. Быд ар-кө мөдан лок-виҗ-вылыг когавны ежа 400-кымын сыв либө вөчны сыҗда-жө нөвина да сетчө пондан көҗны шабди,—буриник пыкөд овмөсад мөдас лоны. Пуд шабди-куҗель-вылө пыр-нын шажт 8-10-тө гетасны. Виҗөдан-да—вит пуд шабдигыд 40-50 шажт воас. Сегга i көјдысыс тујана: поҗо вөчны выј. Төвбыд асшөр выјөн олан.

Өни шабди-керан-уҗ лыҗҗыгө мијан гөкыд уҗөн. Ғерт гөкыд куш кинад-кө мөдан уҗавны. Богтлө-жө өтувтчөмөн, овмөс-100-кымын-вылө, һарјаган (лһомјалка) да һираган машинајас (трепалка). Секи, Ғерт, огө мөдө повны уна-шабди көҗөмыг.

Уна-шабди-вөҗитөм гетас бабајаслы бур

нажетка. Гортын печкөм-пыџџи да ас-дөра кыөм-пыџџи пондасны најө уна шабди ву-завны, бостны заводын-кыөм полотнајас. Öнi мукөдлаын таџи-нын вөчөны. Таџи-жө пондам ужавны сегга i ми.

Комi-му мијан пагкыд. Ем сенi быд-бур-торјыс зев уна. Сөмын огө вөли кужө најөс бостнысө-а, ас пемыдлун-куџаным.

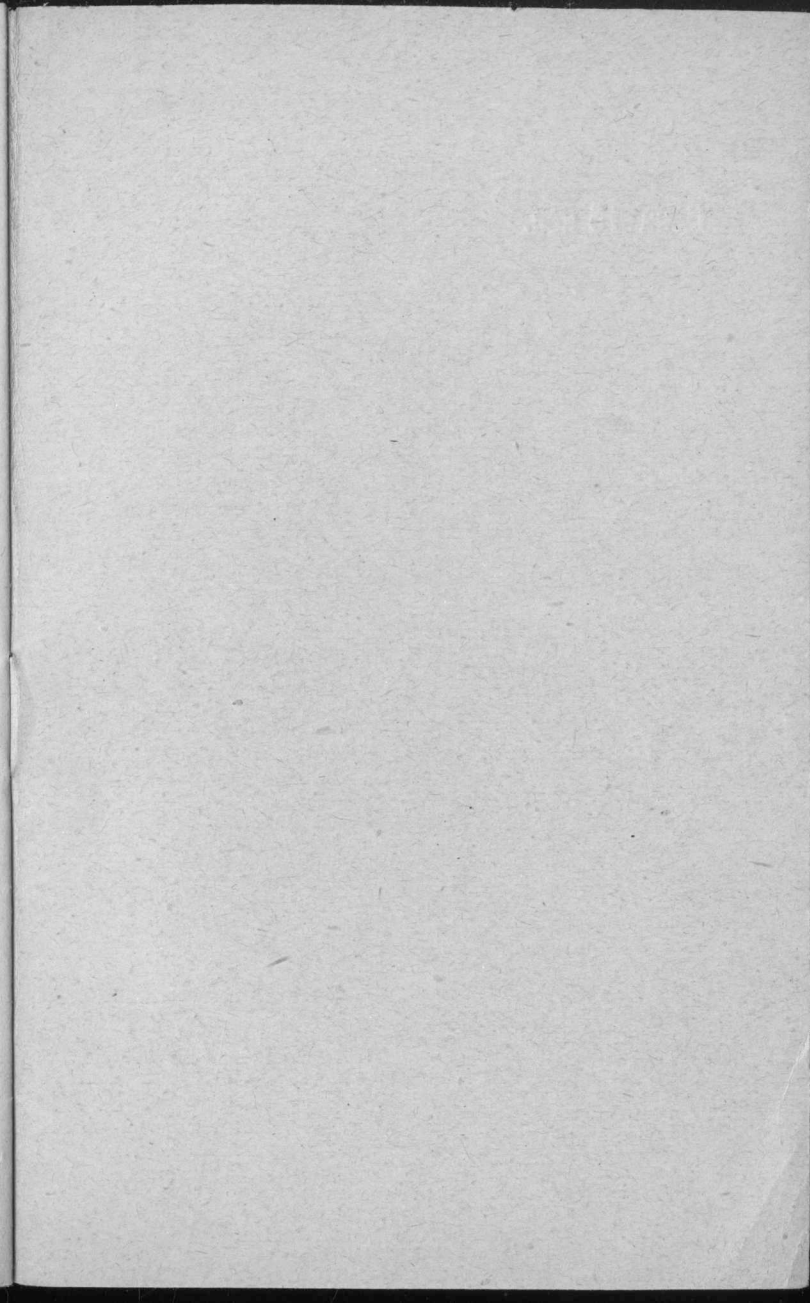
Öнi воыг воө велөдчөм-јөз пондас лоны унжык. Вегиг мөдим-нын велөдчыны комi кы-лөн, кужам лыџџыгны. Некод öнi оз ме-шајт мијанлы төдмавны кыџи јөзын олөны, кыџи велөдчөмөн поџө асгыным олөмнымөс бурмөдны.

Јонжыка колө мијанлы бостчыны велөд-чыны, щөкыджыка јуагны агрономаслыг да мукөд-велөдчөм-јөзлыг. Сөмын,та-ногөн оли-гөн ми вермам асгыным олөмнымөс бурмөд-ны, кокнөдны да долөдны.

Инв. № 3625

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several paragraphs and is difficult to decipher due to its low contrast and orientation.

1862

9994

Коми-3

2-724

Цена 15 коп.